

Konsultat lokale me shoqatat e viktimave mbi nismën KOMRA.

Bijelinë, BH

11 prill 2009

Konsultat e para lokale në Bosnje dhe Hercegovinë i organizoi organizata joqeveritare Kthimi dhe mbijetesa e qëndrueshme. Në konsultat morën pjesë 26 përfaqësues të organizatave joqeveritare, kryesisht të shoqatave të viktimave dhe të sho- qatave tjera të qytetarëve. Tre nga të pranishmit kanë qenë gazetarë dhe njëkohësisht aktivistë të organizatave joqeveritare. Në konsultat mor- ri pjesë edhe përfaqësuesi i Bashkësisë Islame në Bijelinë. Konsultat i ka vëzhguar përfaqësuesi i Misionit të Organizatës Evropiane për Siguri dhe Bashkëpunim (OSBE), zyra në Bijelinë. Fjalët hyrëse mbajtën Vehid Šehić (Forumi qytetarëve i Tuzllës, BH), Salem Čorbo (Kthimi dhe mbijetesa e qëndrueshme, BH), Nataša Kandić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi), dhe Bogdan Ivanišević (Qendra ndërkombëtare për drejtësi tranziciona- le). Lajme për konsultat kanë botuar gazeta ditore Avaz, EuroBlic, RTRS, RTV BN.

Pjesëmarrësit përkrahin themelimin e KOMRA dhe theksojnë nevojën që ai të jetë i karakterit rajonal. Si dikushi që në kornizat e punës time publike kam vendosur arritjen e tolerancës në këto hapësira, po mendoj për këtë ide se ndoshta është rrugë e vetme që kjo të arrihet, pasi që në nivelet kombëtare këtu edhe në Serbi, e mendoj madje edhe në Kroaci dhe në vendet tjera, nuk është bërë shumë në procesin e arritjes, e vendosjes së tolerancës, përkatësisht në procesin e ardhjes deri te e vërteta.

Deklaratë: Radmila Žigić, Pan radio, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Sa i përket koalicionit për KOMRA, unë e përkrah plotësisht themelimin e tij. Më e rëndësishmja është, sipas meje, që në atë koalicion të janë njerëzit që e duan të vërtetën e plotë, dhe të cilët nuk do të anojnë në njërën anë, përkatësisht të janë njerëz me autoritet.

Deklaratë: Admir Karić, Grupi rinor i Komitetit të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut në Republika Serbska, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

KOMRA duhet të merret me të gjitha viktimat e krimeve pa marrë parasysh cilit komunitet etnik i përkasin. Është i nevojshëm regjistri i saktë i të gjitha viktimave dhe të gjithë krim- inelëve, me emër e mbiemër.

Nuk do të ketë të vërtetë përderisa nuk do të respek- tohen dhe të janë të barabarta të gjitha viktimat në këtë hapësirë të Bosnjës dhe Hercegovinës.

Deklaratë: Smilja Mitrović, Shoqata e luftëtarëve të zhdukur të ushtrisë së Republika Serbska / Organizata komunale e familjeve të të zhdukurve në Bijelinë, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009

Ky komision duhet të rishqyrtojë në tërësi të vërtetën në ish Jugosllavi. Kjo do të thotë se duhet të rishqyrto- hen edhe krimet që janë bërë në Luftën e Dytë Botërore dhe pas Luftës së Dytë Botërore. Në emër të viktimave unë këtë e përkrah, të gjithë e dëshirojnë zbardhjen e krimeve dhe ndëshkimin e tyre.

Deklaratë: Blagoje Josipović, Komisioni për të vërtetën dhe pajtimin i komunës Bijelina, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009

Ideja e KOMRA është mu kjo që të regjistrohen të gjitha pësimet, që të flitet për to, të bëhet regjistri i të gjitha viktimave, pa marrë parasysh kombësinë.

Deklaratë: Bogdan Ivanišević, Qendra ndërkombëtare për drejtësi tranzicionale, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009

Këtu keni folur të gjithë, boshnjakët, serbët, kroatët, ndërkaq unë angazhohem për një kategori tjetër, të katërt, të cilën këtu askush nuk e përmendi; prandaj për mua nuk është aspak e rëndësishme kombësia, me rëndësi është viktima. Në këtë shtet ka edhe të tillë që nuk i përkasim ekskluziviteteve kombëtare, e që nuk jemi as pakicë kombëtare, por jemi vetëm ca eks, dhe sot jemi diçka për çka nuk flitet fare. Nuk ka frikë se këtu do të punohet sipas atyre pikëvësh- trimeve kombëtare, por na intereson vetëm viktima me emër dhe mbiemër.

Deklaratë: Vehid Šehić, Forumi i qytetarëve të Tuzllës, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009

Komunitetet lokale duhet ta bëjnë rikonstruk- timin e ngjarjeve në komunitetet e tyre në prag të konfliktit. Duhet të organizohen dëgjimet publike të qytetarëve në të cilat duhet të emëro- hen autorët lokalë të krimeve dhe në mënyrë të saktë të përshkruhen krimet që kanë ndodhur në territorin e këtij komuniteti.

Unë e di, personalisht e di bukur shumë, kush ka jetuar këtu në Bijelinë, dhe çka kam parë nuk do ta tregoj tani. Nuk është tani koha që të tregoj dësh- minë time. Ne tani po flasim për Bijelinën, zonjë, dhe nuk po flasim për komunat tjera. Këtu po fla- sim, këtu duhet të jepen deklaratat, dhe kush ka dëshirë le të urdhërojë të thotë se çka ka ndodhur këtu. Këtu kanë kaluar, tre ditë luftë ka qenë, dhe shtëpi të romëve janë rrënuar. Kush i rrënoi ato? Unë? Sigurisht se isha unë.

Deklaratë: Pašaga Beganović, Shoqata e romëve në Republika Serbska, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, 11 prill 2009.

Vendi quhet Lokanj dhe aty jemi komshi, dhe nëse e duam të vërtetën, e unë jam për të vërtetën, sepse pa te nuk ka asgjë. Por, përse kaluan 17 vjet, që nga viti '92, prejse 68 veta ishin zënë rob dhe janë ekze- kutuar në mënyrën më mizore të mundshme, me sharra motorike. Kjo është e vërtetë, dhe koha do të vjen edhe për këtë proces, ai tani po zhvillohet, që kurrë më të mos kemi të flasim për këso gjëra, të jemi lojtarë fer, që marrëdhëniet mes fqinjëve të bëhen të mira, që brezave që po vijnë t'ua themi të vërtetën se ka qenë kështu si ka qenë. Këtë gjë e ka bërë ai grup, filani e ka dhënë urdhrin, dhe ai grup e ka bërë një krim kaq të tmerrshëm.

Deklaratë: Fahrudin Hasanović, Shoqata e luftëtarëve të vdekur shehid, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Komisioni Rajonal me mandat të qartë mund të ndihmojë që sërish të vihen në fokus proble- met e viktimave dhe para së gjithash çështja e të zhdukurve.

Shpresoj në këtë komision, dhe jam thellësisht i bindur që këtu do të ketë, se do ta kryej punën e tij, dhe se të gjitha viktimat do të zbulohen, do t'i dorëzojnë familjeve të tyre që ti varrosin, secili me zakone të veta.

Deklaratë: Mato Ežegović, i kthyer në Pelagiqevë, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Po shohim se ka shumë iniciativa rreth të zhdukur- ve, dhe është e sigurt se [Komisioni] do të merret me këtë në mënyrën e vet. Ndoshta është ky rasti që të bëhet presion në institucionet për të zhdukurit në Bosnje dhe Hercegovinë.

Deklaratë: Vehid Šehić, Forumi i qytetarëve të Tuzllës, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Përshtypja që kam nga tubimi i sotëm dhe tubimet tje- ra, është se njerëzit që kanë viktimë kanë edhe nevojën që të flasin për atë çka u ka ndodhur atyre persona- list dhe çka ata e mbajnë në kujtesën e tyre. Dhe ky është një tregues relevant çka duhet të bëhet. Duhet të krijohet një platformë publike për zërin e viktimave. Natyrisht, kjo nënkupton edhe procedurat e caktuara për tregimin publik të këtyre të dhënave, ose të them të këtyre rrëfimeve personale. Por definitivisht ideja se KOMRA të organizojë dëgjime publike të viktimave, dëshmohej si nevojë në të gjitha këto konsultat, sepse shumë lehtë po i shmangemi temës në vend që të flasim se çka do të ishte mirë të bëhet dhe me cilat krime duhet të merret komisioni.

Deklaratë: Nataša Kandić, Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

KOMRA mund t'i ndihmojë sektorit civil, që është gjithnjë e më i pafuqishëm në shumë çështje që lidhen me krimet e luftës dhe shkeljet e rënda të së drejtës humanitare, si dhe familjeve të viktimave që gjithnjë e më vështirë po i reali- zojnë të drejtat e tyre edhe ashtu minimale.

Mendoj se një nisme e tillë për krijimin e një komisioni të tillë rajonal (...) ka alamet kuptimi. Mendoj po kështu se veprimi i organizatave joqeveritare dhe ato qyte- tare me ngadalë po e humbin frymën. Koha po kalon, nga pak humbet edhe interesi, ka një sërë rrethanash objektive dhe subjektive që çojnë tek kjo, dhe më duket se një trajtim i këtyre i zmadhuar, do ta quaja krijim i një qendre e cila do t'i koordinonte punët, ndoshta do të sjell lëvizjen, e ky është mbase edhe rasti i fundit që kemi kur është në pyetje kjo çështje.

Deklaratë: Sead Zahirović, hulumtues i pavarur i krimeve të luftës, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Qasja rajonale në zbardhjen e fakteve për kri- met e luftës ka më shumë arsytim dhe shanse për sukses se sa veprimi në nivelin kombëtar (shtetëror).

Viktimat janë të detyruara, pas manipulimit të gjatë, që të shikojnë njëri tjetrin shtrembët, dhe ne s'kemi zgjedhje tjetër pos që të provojmë që bash- kërisht të vijmë deri te ndonjë e vërtetë. Komisioni Rajonal është mu për arsye që është rajonal, një gjë jashtëzakonisht e rëndësishme.

Deklaratë: Jusuf Trbić, Komuniteti kulturor boshnjak Rilindja [Preporod], BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Një komunitet më i gjerë shoqëror ka për obligim që t'i përgjigjet ngjarjeve të tmerrshme që kanë ndodhur në historinë tonë të afërt. Kam frikë se deri më sot në këtë fushë nuk kemi arritur suksese të rëndësishme (...) as në nivelin lokal, as në atë shtetëror, as tek entitetet, e as në nivelin rajonal. Formimi i këtij Komisioni Rajonal mund të jetë një mënyrë për të arritur një përcaktim të tillë të komunitetit.

Deklaratë: Sead Zahirović, hulumtues i pavarur i krimeve të luftës, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Secili e ka një plagë, një gjë, përvojën e vete, ndërkaq që të gjithë së bashku kemi interesin e përbashkët, dhe ky është formimi i këtij Komisioni Rajonal, sepse sipas bindjes time të thellë vetëm viktimat mund të gjejnë të vërtetën, pasi që viktimat i takojnë një kom- bi, kombit fatkeq. Ta dini se të gjithë ne jemi dëshmitarë të shkatërrimit të ish shtetit tonë, të gjithë jemi dëshmitarë të copëtimit të së vërtetës. Secili pastaj morri nga një pjesë, secili shtet i ri, secila parti e re, secila elitë politike e re, dhe jemi dëshmitarë po kështu se ata që kanë planifikuar krimet, ata që i kanë përkratur krimet, dhe ata që i kanë organizuar krimet, mes veti sot kuptohen mjaft mirë dhe nuk i kanë problemet që ne tani i kemi mes veti. Ne këtu jemi të gatshëm që duke i shpalosur të vërtetat tona edhe të konfrontohemi mes veti, ndërkaq që ata nuk e bëjnë këtë.

Deklaratë: Jusuf Trbić, Komuniteti kulturor boshnjak Rilindja / Preporod, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009.

Është propozuar që në debat të kyçen edhe për- faqësuesit e komuniteteve fetare.

Ju lutemi, elitat fetare janë pjesë e realitetit tonë dhe ato ndikojnë shumë në krijimin e shoqërisë në tërësi, si dhe në ballafaqimin me të kaluarën mu për atë se kanë ndikim të konsiderueshëm në shoqëri. Për këtë arsye mendoj se pjesë e procesit të konsultave patjetër duhet të janë edhe elitat fetare.

Deklaratë: Amir Kulaglic nga Srebrenica, BH, Konsultat lokale me shoqatat e viktimave, Bijelina, BH, më 11 prill 2009